

ĐƯA NỘI DUNG “QUYỀN TÁC GIẢ VÀ QUYỀN LIÊN QUAN” TRONG LUẬT SỞ HỮU TRÍ TUỆ VÀO GIẢNG DẠY TẠI CÁC TRƯỜNG NGHỆ THUẬT

I NGUYỄN THỊ THANH THỦY

Email: thanhthuynpl@gmail.com

Trường ĐHSP Nghệ thuật Trung ương

INTRODUCING THE CONTENT OF “COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS” IN INTELLECTUAL PROPERTY LAW INTO TEACHING AT ART SCHOOLS

TÓM TẮT

Luật Sở hữu trí tuệ đã đi vào thực tiễn và phát huy được hiệu lực trong suốt thời gian qua. Một trong những nội dung quan trọng của Luật là “quyền tác giả và quyền liên quan” đang được các trường đào tạo khối nghệ thuật rất quan tâm. Bài viết đề cập tới sự cần thiết phải đưa vấn đề này vào chương trình giảng dạy của các trường nghệ thuật đồng thời đưa ra các hình thức áp dụng vào chương trình đào tạo góp phần định hướng nghề nghiệp cho sinh viên khi ra trường.

Từ khóa: Quyền tác giả, quyền liên quan, luật Sở hữu trí tuệ, nghệ thuật

ABSTRACT

The Intellectual Property Law has come into practice and has been effective over the past time. One of the important contents of the Law is "copyright and related rights" which is of great concern to art schools. The article mentions the need to include this issue in the curriculum of art schools and at the same time suggests ways to apply it to the training program to contribute to career orientation for students upon graduation.

Keywords: Copyright, related rights, Intellectual property law, arts

Luật sở hữu trí tuệ (SHTT) là văn bản quy phạm pháp luật được nhà nước ban hành nhằm mục đích bảo vệ các quyền sở hữu trí tuệ cho các cá nhân, tổ chức sáng tạo ra các sản phẩm trí tuệ. Luật sở hữu trí tuệ quy định về quyền tác giả, quyền liên quan đến quyền tác giả, quyền sở hữu công nghiệp, quyền đối với giống cây trồng và việc bảo hộ các quyền đó cũng như các chế tài đối với các hành vi xâm phạm đến quyền sở hữu trí tuệ. Quyền tác giả quy định trong Luật sở hữu trí tuệ là quyền sở hữu của cá nhân, pháp nhân đối với tác phẩm văn học, nghệ thuật và khoa học do mình sáng tạo ra hoặc sở hữu. Quyền tác giả thường được xác lập đối với những người sáng tạo ra tác phẩm gốc về văn học, kịch, âm nhạc, nghệ thuật. Quyền này cho phép người sáng tạo kiểm soát được việc khai thác, sao chép, cải biên, công bố tác phẩm của mình. Quyền liên quan hay còn gọi là quyền liên quan đến quyền tác giả được hiểu khi các tác phẩm được sáng tác, quá trình truyền tải các tác phẩm này đến công chúng sẽ phát sinh quyền liên quan đến quyền tác giả. Quan hệ này bao gồm các quan hệ tài sản và nhân thân phát sinh từ thời điểm các cá nhân, tổ chức tiến hành truyền tải tác phẩm đến công chúng: thông thường sẽ là biểu diễn tác phẩm; tạo ra bản ghi âm, ghi hình để thực hiện thương mại hóa tác phẩm; thực hiện phát sóng, khai thác, sử dụng và đảm bảo thực hiện quyền đối với các đối tượng này.

1. Sự cần thiết đưa nội dung “Quyền tác giả và Quyền liên quan” vào các trường nghệ thuật

Hiện nay, Luật sở hữu trí tuệ là một lĩnh vực vô cùng năng động đã và đang ảnh hưởng mạnh mẽ tới mọi mặt của đời sống văn hoá và kinh tế xã hội. Với tư cách là những yếu tố cấu thành của xã hội hiện đại, các cơ sở đào tạo, nghiên cứu nói chung cũng như các trường đại học nói riêng cũng không nằm ngoài sự tác động trực tiếp của hệ thống sở hữu trí tuệ. Nhu cầu học tập và nghiên cứu về Luật sở hữu trí tuệ, nhất là Quyền tác giả và các quyền liên quan tại trường đại học có thể được xem xét dưới nhiều góc độ khác nhau, tùy theo tính chất, đặc thù của ngành nghề đào tạo.

Các trường nghệ thuật là các cơ sở đào tạo về ngành nghề đặc thù hay ngành nghề năng khiếu, bồi dưỡng nguồn nhân lực có trình độ đại học, sau đại học và nghiên cứu khoa học, chuyển giao công nghệ trong các lĩnh vực: Văn hóa, nghệ thuật, Âm nhạc, Mỹ thuật, Đồ họa, Thiết kế thời trang... đáp ứng các yêu cầu phát triển kinh tế xã hội của đất nước và hội nhập quốc tế.

Mặc dù, đặc thù ngành nghề đào tạo của các trường nghệ thuật liên quan đến các lĩnh vực thuộc sở hữu trí tuệ như: các tác phẩm sân khấu bao gồm thuộc loại

EDUCATION

hình biểu diễn như kịch nói, nhạc vũ kịch, ca kịch, múa, múa rối và các loại hình tác phẩm sân khấu; Tác phẩm âm nhạc, Tác phẩm kiến trúc; Tác phẩm tạo hình, tác phẩm đồ họa; sản phẩm mỹ thuật, hội họa; Tác phẩm nhiếp ảnh... Sinh viên các trường này còn tạo ra các loại hình tác phẩm khác như tác phẩm âm nhạc, tác phẩm mỹ thuật, tác phẩm mỹ thuật ứng dụng, tác phẩm điện ảnh, tác phẩm sân khấu, tác phẩm kiến trúc, tác phẩm báo chí, chương trình nghệ thuật... Nhưng thực tế giảng dạy hiện nay tại một số trường chưa có môn học hoặc nội dung giảng dạy nào liên quan đến Luật sở hữu trí tuệ, nhất là nội dung Quyền tác giả, quyền liên quan trong lĩnh vực nghệ thuật.

Bên cạnh đó, là các trường chuyên ngành nghệ thuật nên sinh viên khi ra trường là những nghệ sĩ, những người làm trong ngành nghệ thuật, những tác giả sáng tạo ra các tác phẩm nghệ thuật... nên cần thiết phải có sự hiểu biết và nhận thức về sở hữu trí tuệ, quyền tác giả và các quyền liên quan, các quy định của pháp luật về tác giả, tác phẩm để bảo vệ các sản phẩm của mình, các quyền của mình cũng như trong hoạt động nghề nghiệp để tránh được các vi phạm trong lĩnh vực sở hữu trí tuệ không đáng có.

2. Đưa nội dung “Quyền tác giả và Quyền liên quan” vào giảng dạy tại các trường nghệ thuật

2.1. Đưa nội dung “Quyền tác giả và quyền liên quan” vào chương trình đào tạo

Với đặc thù của các trường nghệ thuật là đào tạo các sinh viên năng khiếu ở các ngành nghệ thuật hoặc liên quan đến nghệ thuật như âm nhạc, mỹ thuật, sân khấu, điện ảnh, sáng tác âm nhạc, đồ họa, kiến trúc, hội họa, múa... nên cần bổ sung môn học này vào chương trình dạy học để sinh viên hiểu và nắm rõ được các quy định của pháp luật về tác giả, quyền tác giả và các quyền liên quan đến tác giả, tác phẩm và quan trọng hơn là giúp sinh viên tạo thói quen trong việc sử dụng các tác phẩm bản quyền, từ đó có nhận thức và ý thức trong việc sử dụng bản quyền cũng như biết bảo vệ các tác phẩm, các giá trị tài sản và giá trị nhân thân do mình sáng tạo ra.

Các trường nghệ thuật nằm trong khối các trường không chuyên luật, theo quy định chương trình giảng dạy khối kiến thức chung về pháp luật có học phần Pháp luật đại cương (PLĐC) (02 tín chỉ), ngoài ra một số trường học thêm pháp luật chuyên ngành: Luật di sản văn hóa, luật báo chí, luật du lịch... Tuy nhiên, để nâng cao nhận thức của sinh viên nghệ thuật và hiểu sâu hơn về “quyền tác giả và quyền liên quan” cần bổ sung thêm nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” trong Luật Sở hữu trí tuệ vào giảng dạy với thời lượng 30 tiết (02 tín chỉ, với các nội dung cơ bản giúp sinh viên nắm được kiến thức như: Tác phẩm là gì, tác giả và quyền tác giả theo quy định của

Luật sở hữu trí tuệ và các văn bản hướng dẫn thi hành, các loại hình tác phẩm được bảo hộ quyền tác giả; đối tượng không thuộc phạm vi bảo hộ quyền tác giả, các điều kiện bảo hộ quyền tác giả, thời gian bảo hộ quyền tác giả, các hành vi xâm phạm quyền tác giả, quyền liên quan, trình tự thủ tục đăng ký quyền tác giả, xử lý hành vi xâm phạm quyền tác giả, quyền liên quan; giải quyết tranh chấp quyền tác giả, quyền liên quan... ở các ngành đào tạo trong trường, là môn học bắt buộc hoặc tự chọn sẽ cung cấp cho sinh viên hiểu rõ pháp luật về quyền sở hữu trí tuệ, giúp sinh viên dù bất cứ ngành nào cũng đều cần biết và nắm được các quy định về quyền tác giả, tác phẩm...; cần biết quy định về trích dẫn tài liệu, hình ảnh trong thực hành bài tập, tiểu luận, khóa luận và việc ý thức, tôn trọng bản quyền, nhất là đối với những người làm trong lĩnh vực nghệ thuật, để không chỉ chấn chỉnh tình trạng vi phạm quyền sở hữu trí tuệ trong các trường đại học, cao đẳng hiện nay, mà còn giúp họ hiểu và thực hiện tốt các quy định về quyền sở hữu trí tuệ khi ra trường, lập nghiệp.

2.2. Tích hợp nội dung “Quyền tác giả và quyền liên quan” vào nội dung học của một học phần trong chương trình đào tạo

Tích hợp là một khái niệm được sử dụng nhiều trong lĩnh vực giáo dục, được hiểu là sự kết hợp một cách hợp lý và có hệ thống các kiến thức trong một học phần, hoặc giữa các môn học thành một nội dung thống nhất.

Tích hợp nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” trong Luật Sở hữu trí tuệ vào học phần Pháp luật đại cương trong khối kiến thức chung là hợp lý và thuận lợi nhất. Đó là một quá trình tổ chức hoạt động nhằm hình thành cho sinh viên những quan điểm, niềm tin, giá trị, thái độ, hành vi và thói quen phù hợp với những chuẩn mực, những xử sự quy định trong Luật SHTT thông qua việc đưa luật SHTT một cách có chọn lọc, có hệ thống, khoa học vào giảng dạy phù hợp với nội dung môn học Pháp luật đại cương, qua đó nhằm tuyên truyền, giáo dục pháp luật sở hữu trí tuệ cho sinh viên

Căn cứ nội dung chương trình, thời lượng giảng dạy môn học PLĐC dành cho sinh viên các Khoa cơ bản trong trường nghệ thuật, căn cứ vào yêu cầu của sinh viên nghệ thuật cần thiết phải có những hiểu biết cơ bản nhất về nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” để bảo vệ các sản phẩm trí tuệ của mình cũng như tránh các phát sinh các tranh chấp quyền liên quan trong hoạt động nghề nghiệp và không vi phạm SHTT của người khác... Căn cứ vào quy chế và kế hoạch đào tạo của từng trường cũng như đặc điểm của chuyên ngành đào tạo để lựa chọn nội dung tích hợp cho phù hợp, với đối tượng sinh viên nghệ thuật và thời lượng theo kết cấu chương trình chỉ nên lựa

EDUCATION

chọn những nội dung cơ bản, đơn giản, dễ hiểu và gắn với yêu cầu nghề nghiệp như:

- Phân những quy định chung: Các khái niệm liên quan, giải thích thuật ngữ
- Phân nội dung: Gồm nội dung, giới hạn “quyền tác giả và quyền liên quan”, bảo hộ quyền tác giả và quyền liên quan, các hành vi xâm phạm “quyền tác giả và quyền liên quan”. Bảo vệ quyền sở hữu trí tuệ...

Việc tích hợp nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” đảm bảo nguyên tắc không làm thay đổi đặc trưng của môn học, các kiến thức được tích hợp phải có sự liên quan chặt chẽ, gắn kết với nội dung môn học, điều thuận lợi là các nội dung tích hợp về Quyền tác giả và quyền liên quan với môn học PLĐC đều là kiến thức pháp luật nền tảng lợi trong việc đưa nội dung vào giảng dạy cho sinh viên.

Bên cạnh đó, việc khai thác các nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” một cách có chọn lọc và có hệ thống đưa vào nội dung môn học PLĐC giúp cho nội dung môn học thêm phong phú và mang tính thực tiễn cao, không ảnh hưởng đến nội dung chính của môn học, phù hợp với yêu cầu nghề nghiệp của sinh viên sau khi ra trường. Đồng thời phát huy tính tích cực, chủ động trong nhận thức của sinh viên.

Nhằm đạt được mục tiêu tích hợp nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” vào giảng dạy để giúp sinh viên có kiến thức cơ bản về SHTT nói chung và “quyền tác giả và quyền liên quan” nói riêng, phát triển tình cảm, bồi dưỡng thái độ đối với hoạt động SHTT và rèn luyện thói quen thực thi pháp luật SHTT cần lựa chọn hình thức tích hợp một cách có hiệu quả. Theo đó, có thể tích hợp bằng hình thức lồng ghép: Với hình thức này nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” có thể lồng ghép trong một số môn học chính, lượng kiến thức có thể chiếm một mục, một đoạn hay một nội dung được giảng viên nhắc đến hoặc một bài tập tự học nhằm bổ sung kiến thức về “quyền tác giả và quyền liên quan”. Hình thức liên hệ là một hình thức được sử dụng khi kiến thức về quyền tác giả và quyền liên quan không được nêu trong giáo trình, tài liệu giảng dạy nhưng giảng viên bổ sung các kiến thức này bằng liên hệ thực tiễn để sinh viên nắm bắt được. Bên cạnh đó, hình thức tích hợp hoàn toàn cũng được giảng viên áp dụng khi phần nội dung môn học chính cần được tích hợp bởi một chủ đề hay một nội dung trọn vẹn.

2.3. Đưa vào một chuyên đề hoạt động ngoại khóa trong trường nghệ thuật

Các trường cũng cần tổ chức nhiều hơn những buổi tọa đàm, chương trình trao đổi về SHTT, trong đó nội dung tập trung vào những chủ đề thiết thực với sinh viên như xâm phạm quyền tác giả khi sử dụng sách

photo, sử dụng phần mềm không có bản quyền, xem phim, nghe nhạc từ các trang web lậu... cách thức tham khảo thông tin nghiên cứu nhưng không vi phạm Luật SHTT. Song song việc phổ biến kiến thức, cần tạo ra những sân chơi trí tuệ bổ ích, sinh động để sinh viên có thể vận dụng kiến thức đã học vào thực tế.

Đối với sinh viên trường nghệ thuật, vấn đề liên quan đến quyền tác giả, quyền liên quan rất nhiều như: hành vi sao chép tác phẩm, sử dụng lại nhạc nền (beat) đã được bảo hộ quyền tác giả để cover, remix, mashup, nhảy, múa, việc chép tranh, vẽ lại ý tưởng của người khác... xác định có cấu thành hành vi xâm phạm quyền tác giả hay không.

Qua các buổi tọa đàm, hội thảo, những chương trình trao đổi về sở hữu trí tuệ đã tạo ra những sân chơi trí tuệ bổ ích để sinh viên có thể vận dụng kiến thức đã học vào thực tế và giáo dục cho sinh viên ý thức bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ. Các nội dung báo cáo của các chuyên gia ở lĩnh vực SHTT sẽ giúp sinh viên nghệ thuật hiểu các quy định của pháp luật về quyền tác giả và quyền liên quan từ trên ghế giảng đường, qua đó khơi gợi sự tìm hiểu, nghiên cứu và nghiên ngẫm tài liệu, có sự hiểu biết và tôn trọng quyền sở hữu trí tuệ của người khác.

Mặt khác, các trường nghệ thuật cần đẩy mạnh các đợt phổ biến, tuyên truyền nâng cao nhận thức cho sinh viên về Luật SHTT. Với các hình thức và phương pháp tuyên truyền đa dạng, nhà trường cần phổ biến cho sinh viên những kiến thức pháp luật nói chung và kiến thức về sở hữu trí tuệ nói riêng. Điều này sẽ tạo ra một môi trường học tập và làm việc văn minh, hiện đại và được tôn trọng về quyền sở hữu trí tuệ.

Đồng thời, giảng viên tại các cơ sở đào tạo cần thường xuyên trao đổi, nhắc nhở sinh viên trong quá trình học tập, sáng tạo, thi cử, bài tập, tiểu luận, khóa luận kết thúc môn học, cuối khóa... cần tránh các vi phạm liên quan đến “quyền tác giả và quyền liên quan”. Với vai trò là người trực tiếp giảng dạy, giới thiệu và hướng dẫn tài liệu, giáo trình cho sinh viên nên định hướng ngay từ đầu để sinh viên sử dụng các giáo trình, tài liệu chuẩn, được xuất bản, ban hành đúng quy định.

Hoạt động ngoại khóa về “quyền tác giả và quyền liên quan” trong Luật SHTT góp phần giáo dục ý thức pháp luật, nâng cao hiểu biết cho sinh viên về Luật SHTT nói chung và nội dung quyền tác giả, quyền liên quan nói riêng. Đặc biệt, đưa nội dung “quyền tác giả và quyền liên quan” vào các hoạt động ngoại khóa, kết hợp với thực tế, trải nghiệm sẽ khiến sinh viên hào hứng và đạt hiệu quả giáo dục cao.

EDUCATION

Việc đưa Luật SHTT giảng dạy trong các trường nghệ thuật và việc áp dụng quản lý và bảo hộ quyền SHTT trong trường nghệ thuật không những góp phần hình thành ý thức tuân thủ pháp luật SHTT trong sinh viên, mà còn góp phần làm tăng giá trị thương mại từ các kết quả nghiên cứu trong nhà trường.

Kết luận

Trong bối cảnh toàn cầu hóa là mục tiêu phấn đấu của Việt Nam hiện nay, việc quan tâm đến vấn đề bảo hộ quyền sở hữu trí tuệ nói chung và “quyền tác giả và quyền liên quan” nói riêng là điều cấp thiết. Bên cạnh việc tiếp thu, học hỏi các tinh hoa văn hóa, công nghệ từ các quốc gia trên thế giới, chúng ta cũng cần tôn trọng và đảm bảo quyền sở hữu trí tuệ của các chủ thể có quyền. Trong đó, quyền tác giả và quyền liên quan là một trong những nội dung dễ bị xâm phạm nhất là thời đại bùng nổ thông tin hiện nay.

Đặc biệt, trong môi trường giáo dục đại học, nhất là các trường nghệ thuật vấn đề bảo vệ quyền tác giả và quyền liên quan nhận được sự quan tâm mạnh mẽ của người dạy và người học bởi liên quan trực tiếp đến đối tượng này.

Chính vì vậy, một trong những yêu cầu cần thiết là phải có những biện pháp cụ thể để tác động vào nhận thức của mỗi người, nhất là giảng viên và sinh viên để đảm bảo các đối tượng này được tiếp cận, nhận thức và hiểu biết. Từ đó, việc bảo hộ được thực hiện một cách tốt nhất, góp phần tích cực trong công cuộc bảo vệ tài sản trí tuệ nói chung tại các cơ sở giáo dục đại học, bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp cho các chủ thể quyền tác giả và quyền liên quan trong nhà trường một cách hiệu quả, đảm bảo hài hòa lợi ích của các chủ thể trong hoạt động đào tạo, nghiên cứu và học tập. Chính vì lẽ đó, các nhà trường cần xây dựng quy chế riêng về bảo hộ quyền tác giả cho cơ sở giáo dục của mình, tăng cường giao lưu học hỏi kinh nghiệm xây dựng quy chế từ các trường đại học khác; phát triển các biện pháp công nghệ để các chủ thể có thể tự bảo vệ quyền tác giả một cách hiệu quả; cần có quy định cụ thể việc phân bổ lợi ích giữa tác giả và chủ sở hữu trong hoạt động thương mại hóa các tác phẩm.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1. Quốc hội. (2009).** Luật số 36/2009/QH12 (Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Sở hữu trí tuệ năm 2009)
- 2. Chính phủ. (2023).** Nghị định 17/2023/NĐ-CP của Chính phủ ngày 26 tháng 4 năm 2023 Quy định chi tiết một số điều và biện pháp thi hành Luật Sở hữu trí tuệ về quyền tác giả, quyền liên quan.
- 3. Quốc hội. (2015).** Luật số 91/2015/QH13 (Bộ luật Dân sự năm 2015)
- 4. Quốc hội. (2019).** Luật số 42/2019/QH14 (Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Kinh doanh bảo hiểm, Luật Sở hữu trí tuệ năm 2019).
- 5. Quốc hội. (2022).** Luật số 07/2022/QH15 (Luật sửa đổi, bổ sung một số điều của Luật Sở hữu trí tuệ năm 2022)
- 6. Luật Giáo dục 2019**